

LA TARTRANA

centre d'estudis
d'altafulla

RECULL DE COSES NOSTRES

altafulla, maig del 1.980

nº 4

LLEGENDES, COSTUMS, TRADICIONS

"Déiem en un dels nostres articles anteriors que a l'estiu del 1.880, nostre crític i admirat Pepe Ixart escrivia al seu cosí, l'escriptor i novel·lista Narcís Oller, estranyat respecte coses i costums d'Altafulla, en particular d'un tema que considerava molt poètic i digne de major estudi.

Es referia als bateigs que havia presenciats durant la seva estada a la veïna Vila d'Altafulla, on el nadó és portat cerimoniosament a l'Església, en comitiva tradicional."*

TEXT DE LA NARRACIO POPULAR: A la Vila d'Altafulla, després del bateig del neòfit, els padrins i convidats retornem amb certa cerimònia al casal patern. Llavors, la mainada tota del poble, es -pera amb impaciència la pluja de llaminadures i algun diner que com a goig i mostra d'alegria els cau des de la finestra de la casa o del balcó gran. Si els pares o padrins no fan cas d'aquest costum tradicional, es diu que dintre de poc temps es morirà fatalment la criatura.

EXPLICACIO I COMENTARI: La Vila d'Altafulla, ben prop de Tarragona, conserva avui una de les manifestacions folklòriques que el materialisme obre pas al més pur ingeni i al més franc i deliciós romanticisme.

El bateig del neòfit és, de portes enfora, un curiosíssim espectacle digne d'estudi per la seva significació realista i poètica. El nou cristià és rebut triomfalment per tota la Vila. La comitiva, seriosa i ordenada, surt de la casa pairal cap a l'Església. Els homes van davant formats en fileres de quatre i porten barretina, calça curta i calçons. Darrera van les dones també en rengleres de quatre en quatre, abillades amb mantellina negra d'ampla franja de vellut. No cal dir que tanca el particular i vistós seguici, la padrina i la dida que porta en braços el petit infant.

En arribar al cancell de la porta de la parròquia, comença

Un animat diàleg corejat per la concurrència. Acabada la cerimònia religiosa, voltegen les campanes, i tot el poble ha deixat les feines i treballs.

El neòfit i l'acompanyament ja estan de retorn i aleshores cada veí surt a la porta de sa casa i trenca un càntir al peu dels padrins. Ensems, els dona l'enhorabona. El nodrit següent es veu obligat a trepitjar una "alfombra de testos" de tota mena. Es un caminar dificultós i pesat. (1)

Al moment d'arribar la comitiva a casa del nou nascut, és quan comença el típic rotllau (2). És el diluvi de confits, figues seques, caramels, avellanes, confitures i altres llepolies, llençades des de la finestra o el balcó gran. Això és el rovell de l'ou de la narració popular. La mainada de la Vila espera amb molt delit aquest diluvi i mentre espera al carrer, entona la següent cantata popular:

Tireu confits
que són podrits.

Tireu avellanes
que són fallades.

Tireu confitura
o sinó es morirà
la criatura. (3)

ANTIGUITAT DE LA NARRACIO POPULAR: No hi ha dubte que aquesta versió d'una relativa bellesa, té ensems un encant propi i original.

Datada de l'època vuit-centista, ha estat conservada amb afarell pels actuals veïns de la riallera Vila d'Altafulla. La trencadissa dels càntirs i la dificultat de poder caminar per damunt dels testos, requereix, com a significació lògica i natural, les dificultats que haurà de vèncer el petit infant en el seu pas per la vida.

El nostre inoblidable compatrici Josep Ixart, és el primer escriptor que dóna a conèixer la cerimònia del bateig d'Altafulla, però no diu res del seu significat, ni anomena tampoc la cantarella dels petits de la Vila, que és la que referma el sentit essencial d'un costum que ens ha calgut recollir de viva veu i confirmada de llavis de la pagesia i veïns tots del poble. El crític Ixart va quedar sorprès i encantat en presenciar personalment la tradicional cerimònia, si be va desconèixer que sota el quadret fortament costumista, batega l'esperit indòmit d'una poètica narració de tan bon sentit familiar i sentimental que encara avui dia en el poble d'Altafulla inunda l'ànima del més indiferent.

Pep Ixart, en la seva correspondència epistolar, deia al novel·lista Narcís Oller, que no passava dia en la vida dels pobles petits, sense que no s'ofereixi un tema ple de poesia i d'encant que ens invita a saber estimar els dons de la natura i el respecte a la tradició. No tenia notícia d'aquest costum i com sigui que la terra catalana és la demarcació geogràfica més romanitzada del solar ibèric, recordava haver llegit que el poble romà exterioritzava la seva alegria d'una manera semblant, ja que els padrins de la criatura en trepitjar l'estora de "testos trencats" ho fan a tall de conqueridors o de flors.

Les campanes d'Altafulla criden a tots a festejar l'esdeveniment. Aquí les campanes se senten, no com les de les grans ciutats que no les sent ningú per la cridòria, els rumors i els espetecs de l'urbs. Aquí criden als vius, ploren als morts, espanten les tempestes i manen com a sers superiors des de la gran alçada de la torre arxiprestal. Per això, en la nostra crítica al bell treball de l'escriptor tarragoní, àrbitre de la crítica nacional, hem volgut corroborar en el cas del bateig del neòfit d'Altafulla, que les campanes ens acompanyen del bressol al sepulcre, amb tota la seva fragància poètica i emocional, i les sentim més encara dintre del cor, quan ajunten ses veus en perfecta harmonia pera concertar les veritats eternes des del cloquer, d'impressionant arquitectura, de la Catedral Metropolitana de Tarragona. (4)

REFERENCIES:

* Text de l'article publicat en castellà de "Diario Español" de Tarragona, del dia 15 de març del 1949 signat per Joan Salvat i Bové "COSAS Y COSTUMBRES DE ALTAFULLA", i traduït per Josep Sabaté i Elias.

(1) Josep Ixart. Un Bautizo en Altafulla. Carta de Josep Ixart a Narcís Oller. 30 de Juliol del 1890, publicada a la revista "El Ateneo Tarraconense de la clase obrera", any XVI, núm. 2, mes de maig del 1896.

(2) És el típic rotllau (allò que es tira pel bateig). Vegeu A. Griera en "Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya", Vol. XII (1947, pàg. 220).

(3) El bateig del neòfit d'Altafulla. Dades de la narració costumista facilitades per Josep Sabaté i Elias, fill d'Altafulla i veí de Tarragona.

(4) J. Salvat i Bové. Curiosidades Tarraconenses. "DIARIO ESPAÑOL". Tarragona, 6 d'agost del 1948.

Aquest text ha estat extret del llibre d'en Joan Salvat i Bové "LA CIUTAT I CAMP DE TARRAGONA-ESTUDI FOLKLORIC (LLEGENDES-COSTUMS-TRADICIONS", pàg. 116-117-118-119 i 120. La impressió d'aquesta obra ha estat acabada als obradors tipogràfics de Suc. de Torres i Virgili de Tarragona el 23 d'abril de 1969, Diada de Sant Jordi, Patró de Catalunya, Festa del Llibre. Publicació patrocinada per l'Excma. Diputació provincial i Excm. Ajuntament de Tarragona.

Josep Sabaté i Elias.

NOTES DEL CENTRE D'ESTUDIS D'ALTAFULLA

. Ens hauria agradat poder il.lustrar aquesta TARTRANA amb alguna fotografia dels bateigs i trencadisses de càntirs de que parla aquest número, però no en teníem cap a mà. Agrairíem que si algú en tingués cap, ens la cedís per a poder-la reproduir a la TARTRANA que ve. Moltes gràcies.

. Com be diu Josep Sabaté i Elias, no se sap ben be del cert quan començà aquesta tradició a Altafulla; el que sí sabem i podem dir és que la darrera persona que tingué el costum de trencar càntirs fou l'Antònia Busquets Teixidó, més coneguda com La Tona, que morí a Altafulla el 12 de març del 1.971, quan tenia 81 anys. Amb ella acaba la tradició, tot i que posteriorment s'ha donat algun cas aïllat.